

Autoreferat

Natalii Jarskiej na temat jej działalności naukowej po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych

1. Imię i nazwisko.

Natalia Janina Jarska

(publikacje sygnuję jako Natalia Jarska)

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

Dyplom magistra historii; Wydział Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, 2006; tytuł pracy magisterskiej: „Idealne kobiety” Ideologia i działalność Sekcji Kobiecej Falangi (Hiszpania 1939-50), promotor prof. Marcin Kula.

Dyplom magistra filologii hiszpańskiej; Instytut Filologii Romańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2010; tytuł pracy magisterskiej: *La historia en la literatura. Soldados de Salamina* de Javier Cercas y *Por un saco de huesos* de Lluís-Antón Baulenas, promotorka prof. Anna Sawicka.

Dyplom doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie historia; Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, 2014; tytuł pracy doktorskiej: *Praca zawodowa robotnic w Polsce w latach 1945-1960*, promotor prof. Dariusz Jarosz.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

Zatrudnienie na stanowisku adiunkta w Instytucie Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN od października 2015 r.

Zatrudnienie na stanowisku *post-doc* na Uniwersytecie Masaryka w Brnie (lipiec 2021-grudzień 2022) oraz w Instytucie Historii Czeskiej Akademii Nauk w Pradze (od stycznia 2023 do czerwca 2024).

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

Moim głównym polem badawczym jest historia kobiet i przemiany relacji płci w społeczeństwie. Zajmuję się przede wszystkim historią Polski po 1945 r., jednak część moich badań i publikacji sięga do okresu dwudziestolecia międzywojennego, część zaś podejmuje wątki transnarodowe i porównawcze. Choć główną kategorią analityczną pozostaje dla mnie płeć społeczno-kulturowa (wg klasycznej definicji tej kategorii przez Joan W. Scott), badania wpisuję w szeroką perspektywę historii społecznej, czerpiąc w szczególności z historiografii pracy (*labour history*), historii ruchów kobiecych i historii seksualności. Obok kategorii płci, w moich badaniach dostrzegam też wagę innych kategorii, w szczególności klasy (warstwy społecznej) i pokolenia.

Moim najistotniejszym osiągnięciem naukowym po uzyskaniu tytułu doktora i publikacji pracy doktorskiej w formie monografii (w 2015 r.) był cykl artykułów opublikowanych w uznanych międzynarodowych i polskich czasopismach naukowych. Do celów procedury habilitacyjnej wybrałam dziewięć z nich. Poza dwoma artykułami, których jestem współautorką i w których udział wyniósł 50 procent, mój udział w tych publikacjach wynosi 100 procent.

Tytuł cyklu: Kobiety i mężczyźni w małżeństwie w Polsce, 1945-1989

Wybrane artykuły dotyczą różnych aspektów relacji płci w małżeństwie w powojennej Polsce i stanowią wkład w badania nad społeczno-kulturową historią Polski, w szczególności historią kobiet. Głównym obszarem moich zainteresowań po uzyskaniu tytułu doktora był porządek płci w małżeństwie, jego przemiany w Polsce po II wojnie światowej, oraz jego związek z

emancypacją kobiet w sferze pracy zawodowej. W tym celu podjęłam szerokie badania nad dyskursami eksperckimi, politykami państwa dotyczącymi małżeństwa, narracjami osobistymi i aktywizmem kobiet. Badania te były prowadzone w ramach grantu NCN Sonata (2016/21/D/HS3/02739, 2017-2020 Kobiety i mężczyźni w małżeństwie w latach 1939-1980), współpracy w dwóch projektach badawczych (w tym jednym międzynarodowym, 2017-2018, *Intimate life during state socialism in comparative perspective*; oraz w grantie NCN Opus 2019/33/B/HS3/01068, 2020-2022 *Katolicyzacja reprodukcji, reprodukcja katolicyzmu. Aktywizm i intymność w Polsce od 1930 r. do dziś*), a także stypendium wyjazdowym na Uniwersytet Complutense w Madrycie (Nawa, Program im. Bekkera, 2020-2021).

Cykl artykułów omawia zmieniające się rozumienie ról kobiet i mężczyzn w małżeństwie obecne w narracjach osobistych, dyskursy eksperckie dotyczące małżeństwa, seksualności i rodziny, nauczanie katolickie oraz przemiany konkretnych polityk dotyczących małżeństwa – takich jak przemiany prawne, polityka populacyjna. Podjęte wątki odpowiadają ważnym procesom takim jak wprowadzenie prawnej równości małżeńskiej, wzrost roli dyskursów eksperckich (szczególnie po 1956 roku) oraz znaczny i szybki wzrost zatrudnienia kobiet. Badanie z jednej strony dyskursów i polityki, z drugiej zaś doświadczenia i praktyki, pozwala na pogłębioną analizę przemian relacji w małżeństwie oraz ich konsekwencji dla szerszych procesów społecznych, takich jak zmiana pozycji społecznej kobiet. Wszystkie wątki podejmowane w artykułach łączy skupienie na rolach kobiet i mężczyzn w małżeństwie i ich relacji.

W badaniach wykorzystałam różnorodne źródła: dokumenty archiwalne z kolekcji instytucji i spuścizn, publikacje naukowe i popularne, prasę oraz oryginalne pamiętniki konkursowe przechowywane w Archiwum Akt Nowych. Ten ostatni typ źródeł był w centrum realizowanego przeze mnie projektu badawczego (grant NCN Sonata); analiza blisko pięciuset narracji zachowanych w manuskryptach powstałych w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku pozwoliła na analizę doświadczeń kobiet i mężczyzn oraz wyobrażeń na temat relacji płci. Świadoma wyzwania metodologicznych w pracy z takimi źródłami, sięgam po ujęcia metodologiczne obecne w feministycznych podejściach do źródeł osobistych, oraz umieszczam narracje pamiętnikarskie w dialogu z innymi typami źródeł.

Wszystkie wątki, które podejmuję w cyklu artykułów, spaja próba odpowiedzi na pytanie o konstruowanie wyobrażeń i praktykowanie równości i partnerstwa w małżeństwie, a w szerszej perspektywie – emancypacji kobiet i jej ograniczeń w okresie PRL. Badania potwierdzają hipotezę, że przemiany ról i relacji płci w małżeństwie miały znaczenie dla

emancypacji kobiet poza domem, a także pozwalają zweryfikować obecną w literaturze tezę o braku przeobrażeń sfery prywatnej w okresie PRL i ograniczonej interwencji państwa w tę sferę. Wnioski z badań zawarte w cyklu artykułów rzucają światło na przemiany instytucji małżeństwa po II wojnie światowej, wnosząc nową istotną wiedzę w dziedzinie historii rodziny i wpisując się w szerszą problematykę powojennych przemian społecznych, takich jak upowszechnienie wykształcenia i pracy zawodowej kobiet zamężnych. Na podstawie wniosków przedstawionych w artykułach można sformułować tezę, że w okresie powojennym (1945-1989) w Polsce nastąpiły istotne zmiany w relacjach płci w małżeństwie, które były efektem przeobrażeń prawnych, upowszechnienia się wizji równości i partnerstwa promowanych przez dyskursy eksperckie, a także negocjacji ról płci w małżeństwach podejmowanych na mikro-poziomie przez kobiety i mężczyzn. Proces ten był powolny i napotykał wiele barier, jednak w dłuższej perspektywie przyczynił się do postępu emancypacji kobiet.

Poniższa prezentacja artykułów cyklu nie odzwierciedla kolejności chronologicznej publikacji, lecz przedstawia kolejno najważniejsze wątki badań: od wizji równości i partnerstwa, poprzez rolę pracy zawodowej kobiet i jej związek z przeobrażeniami relacji płci w małżeństwie, problematykę przemian roli mężczyzn, oraz zmiany w sferze planowania rodziny, po rolę dyskursów eksperckich i zmian prawnych. Powyższe wątki przeplatają się jednak w poszczególnych artykułach.

Natalia Jarska, *'We treat each other as equal partners' the understanding of companionate marriage in postwar Poland*, „The History of the Family” 26(4), 2021, ss. 638-656.
<https://doi.org/10.1080/1081602X.2021.1986739>

W artykule rozwijam wątek partnerstwa w małżeństwie i podejmuję próbę scharakteryzowania wzorców i praktyk małżeństwa „partnerskiego”, porównując narracje dwóch pokoleń autorów i autorek pamiętników konkursowych: kobiet i mężczyzn urodzonych w początkach XX wieku (do końca I wojny światowej) i wchodzących w związki małżeńskie w dwudziestoleciu międzywojennym, oraz pokolenia urodzonego w międzywojniu i zawierającego śluby w Polsce powojennej. Zastanawiam się, na ile termin „companionship marriage”, używany zazwyczaj do opisu nowych wzorców małżeńskich rodzących się w kulturze Zachodu od początku XX wieku, można zastosować do ujęcia modernizacji małżeństwa w Polsce w okresie powojennym, w specyficznej sytuacji polityczno-społecznej. Kategorie opisu „nowoczesnego” małżeństwa czerpię ze źródeł; wzorce obecne w literaturze poradnikowej stanowią tylko kontekst, ponieważ

interesują mnie realne przemiany praktyk i to, w jaki sposób małżeństwo postrzegali „zwykli ludzie”. Starsze i młodsze pokolenia autorów pamiętników uznawało za ideał małżeństwo z wyboru i oparte na uczuciu, jednak pokolenie starsze uważało za właściwą hierarchię i komplementarność ról, podczas gdy dla młodszego ideałem było współdzielenie różnych sfer, takich jak praca poza domem, praca w domu i wychowanie dzieci, wspólne podejmowanie decyzji o wydatkach i równość. Choć wzorzec ten narodził się w Polsce już w dwudziestoleciu międzywojennym, był wówczas bardzo elitarny. Język narracji osobistych wskazuje na główne elementy tego nowego wzorca: „równouprawnienie” (które dawało pole do negocjacji ról zawodowych i domowych), intymność (rozumianą także jako komunikacja) i wspólnotę. Podobnie jak w innych krajach, lata powojenne przyniosły „boom małżeński” – małżeństwo stało się popularne jak nigdy wcześniej i później. Małżeństwo „partnerskie” jednak, w większym stopniu niż na Zachodzie, dopuszczało przekraczanie podziałów na odrębne sfery i negocjację ról.

Natalia Jarska, *Managing the Double Identity: Married Women as Housewives and Workers in Post-1956 Poland*, „Journal of Women’s History” 34, wrzesień 2022, ss. 82–102.

Tematem artykułu są strategie łączenia ról zawodowych i domowych przez kobiety zamężne w powojennej Polsce, czyli sposoby radzenia sobie z tzw. podwójnym obciążeniem (*double burden*), w kontekście niedostatków polityki społecznej w PRL. Idąc za autorami, którzy problematyzują pojęcie *double burden*, skupiam się na analizie sprawczości (*agency*) kobiet, które łączyły różne role. Na podstawie narracji pamiętnikarskich, analizuję tożsamość i wybory życiowe kobiet ze średnim i wyższym wykształceniem w odniesieniu do pracy zawodowej i pracy w domu. W artykule pokazuję, jak w sytuacji ograniczonej polityki państwa (m.in. niedostatek instytucji opieki nad dziećmi) kobiety aktywnie tworzyły strategie, które pozwalały im łączyć ambicje zawodowe z rodzinnymi. Elementem tych strategii były sieci wsparcia wewnątrz rodziny (praca opiekuńcza i pomoc kobiet starszego pokolenia) oraz wysiłki zmiany relacji płci w rodzinie. Akceptując łączenie ról zawodowych i rodzinnych, kobiety negocjowały granice swojego zaangażowania w owe role. Omawiając ograniczenia tych strategii i napięcia, które one stwarzały, artykuł zwraca uwagę na sprawczość kobiet w transformacji ról płci w małżeństwie w stronę realizacji ideałów partnerstwa i równości. Artykuł zwraca uwagę na sferę prywatną jako kluczową dla zrozumienia historii kobiet w komunistycznej Polsce: choć, jak twierdzi wielu badaczy, państwo pozostawiło rodzinę w sferze oddziaływania tradycyjnych

wartości, małżeństwo i rodzina stały się także miejscem aktywnego negocjowania relacji pomiędzy płciami.

Natalia Jarska, *Praca zawodowa kobiet a relacje małżeńskie w powojennej Polsce. Analiza materiałów konkursów pamiątnikarskich z lat 1963, 1964 i 1974*, „Polska 1944/45-1989. Studia i Materiały”, XVIII/2020, ss. 83-105. <https://doi.org/10.12775/Polska.2020.04>
(publikacja w wolnym dostępie)

W artykule analizuję oryginalne materiały pamiątnikarskie pochodzące z trzech konkursów, stawiając pytanie o wpływ pracy zawodowej kobiet na ich pozycję w małżeństwie. Jest to jedno z kluczowych pytań badawczych, jakie postawiłam sobie podejmując badania nad relacjami płci w małżeństwie. Analiza narracji pamiątnikarskich została umieszczona w kontekście polityki państwa wobec małżeństwa i wobec pracy zawodowej kobiet od 1945 r. Jak pokazują narracje pamiątnikarskie, pomimo upowszechnienia się pracy kobiet poza domem, pozostawała ona w układzie rodzinnym elementem drugorzędnym, była często przerywana na jakiś czas i przynosiła zazwyczaj znacznie niższe dochody niż męża, choć wkład wnoszony przez kobiety pozwalał zaspokoić istotne potrzeby i aspiracje konsumpcyjne rodziny. Praca kobiet lepiej wykształconych, jednakże, pozytywnie wpływała na ich pozycję w rodzinie. Jak pokazuje analiza narracji pamiątnikarskich, równie istotnym czynnikiem zmiany relacji w małżeństwie był upowszechniający się stopniowo model partnerski oparty na wzajemnej pomocy.

Natalia Jarska, *Women's Work and Men. Generational and Class Dimensions of Men's Resistance to Women's Paid Employment in State-Socialist Poland (1956–1980)*, „Aspasia” 15, 2021, ss. 81-98. doi.org/10.3167/asp.2021.150106 (publikacja w wolnym dostępie)

Artykuł analizuje rolę mężczyzn w procesach emancypacji kobiet, a w szczególności ich stosunku do podejmowania pracy zawodowej przez kobiety zamężne. Szybki przyrost zatrudnienia kobiet – sztandarowy projekt emancypacyjny realizowany przez władze komunistyczne od końca lat czterdziestych – oznaczał także gwałtowny wzrost liczby pracujących poza domem mężatek (tej problematyki dotyczyła moja praca doktorska i wydana monografia) i stopniową normalizację tego zjawiska. Do tej pory jednak literatura przedmiotu skupiała się na awansie kobiet (oraz ograniczeniach tego awansu) w hierarchii zawodowej i miejscu pracy. Celem artykułu była analiza, na podstawie badań socjologicznych z epoki oraz narracji osobistych, stosunku mężczyzn do podejmowania pracy przez żony, a zatem stosunku

do wzorca męskiego żywiciela. Stanowi on także uzupełnienie wątków podejmowanych marginalnie w omawianym wyżej artykule w czasopiśmie „Polska 1944/45-1989”. Artykuł wskazuje na problem oporu wobec pracy kobiet, oraz przedstawia tezę o wymiarze pokoleniowym i klasowym tego oporu: starsze pokolenia okazywały większe przywiązanie do modelu męskiego jedyne go żywiciela (niezależnie od możliwości jego realizacji w praktyce); niechęć ta powoli traciła na znaczeniu, jednak była dość trwała w środowiskach robotniczych. Motywacją do akceptacji pracy kobiet były zmieniające się aspiracje konsumpcyjne rodzin, zaś dopiero w młodszym pokoleniu wagę zyskały argumenty o samorealizacji zawodowej kobiet. Artykuł wskazuje na różnorodność wzorców i doświadczeń, wskazując na konieczność częstszego stosowania w badaniach nad historią kobiet perspektywy intersekcjonalnej, łączącej kategorię płci z innymi kategoriami.

Natalia Jarska, *Men as husbands and fathers in postwar Poland (1956–1975). Towards new masculine identities?*, „Men and Masculinities” 24 (4), 2021, ss. 630-651.
<https://doi.org/10.1177/1097184X20910492>

Artykuł podejmuje tematykę niezwykle rzadko obecną w historiografii Polski, jaką są role mężczyzn i przemiany ideałów męskości, co w szczególności dotyczy ról mężczyzn w rodzinie. Bez refleksji nad tymi ideałami nie jest jednak możliwe zrozumienie przemian porządku płci i procesów emancypacyjnych kobiet. Analizując role mężczyzn jako mężów i ojców w literaturze poradnikowej oraz w narracjach pamiętnikarskich samych mężczyzn, oraz stosując kategorię „pluralistycznych męskości” (*plural masculinities*) przydatną do opisu ról mężczyzn w rodzinie, podejmuję próbę odpowiedzi na pytanie, jakim przeobrażeniom ulegały te role w post-stalinowskiej Polsce. Artykuł pokazuje zarówno rozwój nowych wzorców opartych na ideale równości i przełamaniu sztywnych podziałów ról pomiędzy płcie, oraz wzorca kochającego i aktywnego ojca, jak i ograniczenia i przeszkody, jakim te nowe wzorce podlegały. Poradnikowy dyskurs ekspercki podkreślał równość małżonków oraz konieczność porzucenia „męskiego egoizmu”. Materiały pamiętnikarskie pokazują, że w badanym okresie role te były intensywnie negocjowane w przestrzeni prywatnej. Pod wpływem nowych wzorców i polityki państwa, mężczyźni odrzucali niektóre elementy tradycyjnej męskości (takie jak wzorzec żywiciela), dążąc do ideału „męskości opartej na towarzyszeniu” (*companionship-based masculinity*). Ograniczenie tych przemian wynikało z silnie zakorzenionych przekonań i zwyczajów, takich jak wzorce wspólnego spędzania czasu przez mężczyzn-kolegów czy uznawanie prac domowych za „niemęskie”.

Artykuł ten został zauważony przez badaczy historii ojcostwa i rodzicielstwa oraz przedstawicieli innych dyscyplin – na przykład socjologii rodziny, i jest często cytowany (17 cytowań wg Google Scholar).

Natalia Jarska, Agata Ignaciuk, *Marriage, gender and demographic change: managing fertility in state-socialist Poland*, „Slavic Review” 81 (1), 2022, ss. 142-162.
<https://doi.org/10.1017/slr.2022.85> (publikacja w wolnym dostępie)

Artykuł ten powstał dzięki współpracy z Agatą Ignaciuk z Uniwersytetu w Grenadzie, specjalistką historii planowania rodziny; mój wkład wyniósł 50% i polegał na udziale w stworzeniu koncepcji artykułu, analizie części źródeł oraz na udziale w pisaniu tekstu. W naszej analizie przemian stosunku do planowania rodziny w PRL połączyliśmy dwa rodzaje źródeł osobistych: oryginalne pamiętniki konkursowe (materiał pochodził z moich badań) oraz wywiady (materiał pochodził z badań dr Ignaciuk). Połączenie tych źródeł w jednej analizie umożliwiło zarówno objęcie szerokiego zakresu chronologicznego – autorzy pamiętników reprezentowali średnio starsze roczniki (osoby urodzone w latach dwudziestych i trzydziestych) zaś respondenci młodszy (urodzeni pomiędzy latami czterdziestymi a sześćdziesiątymi) – jak i skonfrontowanie dwóch typów źródeł. Analiza obu typów narracji przyniosła zbliżone wnioski i pozwoliły scharakteryzować zmiany stosunku do prokreacji w społeczeństwie polskim po II wojnie światowej. W artykule, którego podstawą stała się przeprowadzona wspólnie ze współautorką analiza materiałów źródłowych, omawiamy przemianę kulturową stosunku do planowania i pożądanego wielkości rodziny. Od końca lat pięćdziesiątych nowoczesnym ideałem w społeczeństwie stawało się planowanie rodziny i posiadanie dwójki dzieci, niezależnie od zmieniającej się polityki władz komunistycznych, zaś analiza narracji osobistych pokazuje jak ewoluowały motywacje stojące za takim wyborem: od subiektywnie ocenianej sytuacji ekonomicznej rodziny po, zyskujące na wadze w późniejszych dekadach, argumenty dobrostanu i spełnienia aspiracji zawodowych kobiet. Małżeństwo pozostawało jedyną uznawaną powszechnie przestrzenią dla posiadania dzieci aż do końca lat osiemdziesiątych. Artykuł przybliży też relacje małżeńskie przez pryzmat planowania rodziny, pokazując jak sfera reprodukcji – zarówno decyzje o potomstwie jak i opieka nad nim – pozostawała domeną kobiet, oraz wagę komunikacji i relacji władzy w rodzinie dla podejmowanych decyzji. Wnioski zawarte w tekście są istotne z punktu widzenia społeczno-kulturowej historii przemian demograficznych w XX-wiecznej Polsce.

Artykuł ten dostał wyróżnienie (*honourable mention*) w konkursie na najlepszy artykuł zorganizowanym przez BASEES Polish Studies Group w 2023. Komitet konkursowy docenił bogactwo wykorzystanych źródeł i wagę wniosków zawartych w artykule.

Natalia Jarska, *Modern Marriage and the Culture of Sexuality: Experts between the State and the Church in Poland, 1956–1970*, „European History Quarterly” 49 (3), 2019, ss. 467-490. <https://doi.org/10.1177/0265691419857552>

W artykule omawiam rozwój polskiej seksuologii po 1956 r., która – tworząc pojęcie „kultury seksualnej” – promowała wizję małżeństwa opartego na satysfakcjonującej relacji seksualnej i „świadomym macierzyństwie” czyli planowaniu rodziny. Konceptualizacja szczęśliwego życia małżeńskiego podkreślała emancypację kobiet, ich prawo do satysfakcjonującego współżycia oraz uwolnienia od strachu przed ciążą. Eksperska wizja modernizacji obyczajów, której ważnym elementem była walka z „zacofaniem”, łączonym również z katolicyzmem, była wspierana przez państwo i partię komunistyczną, w kontekście legalizacji aborcji i umiarkowanej antynatalistycznej polityki po 1956 r. i kampanii Kościoła katolickiego przeciwko tej polityce. Jednakże, jak pokazuję w artykule, w 1961 r. władze nie poparły pomysłu ekspertów dla ograniczenia aborcji (eksperci kładli większy nacisk na stosowanie antykoncepcji, uznając zabiegi przerywania ciąży za szkodliwe) poprzez wprowadzenie opłat, ponieważ mogłoby to osłabić walkę z wpływami Kościoła katolickiego. Artykuł pokazuje uwikłanie dyskursów eksperckich o małżeństwie i wysiłków modernizacyjnych w kontekst konfliktu państwo-Kościół w latach 1956-1970. Państwo wspierało dyskursy eksperckie promujące nową wizję małżeństwa na tyle, na ile wpisywało się w to w aktualną politykę populacyjną i wyznaniową.

Artykuł ten jest jedną z najczęściej cytowanych moich prac (29 cytowań wg Google Scholar; m.in. w artykułach opublikowanych w „Journal of Modern History”, „The Historical Journal”).

Natalia Jarska, Sylwia Kuźma-Markowska, *Explaining the Calendar: The Catholic Church and Family Planning in Poland, 1930–1957*, „The Historical Journal” 66 (3), 2023, ss. 666-688. <https://doi.org/10.1017/S0018246X23000018> (publikacja w wolnym dostępie)

Artykuł uzupełnia cykl o perspektywę katolicką, obecną już w pewnym zakresie w artykule w „European History Quarterly”, ale w odniesieniu do wcześniejszego okresu. Analiza piśmiennictwa katolickich autorów na temat planowania rodziny pozwoliła nie tylko nakreślić

główne wątki i argumentację dotyczącą stosowania środków regulowania płodności, ale także katolickie nauczanie o małżeństwie w Polsce w okresie po publikacji encykliki „Casti Connubii” (1930). Wspólnie z współautorką – Sylwią Kuźmą-Markowską – stworzyłyśmy koncepcję artykułu, dzieląc się materiałem źródłowym. Mój wkład polegał na zgromadzeniu i analizie materiałów źródłowych powojennych (i niektórych przedwojennych), udziale w opracowaniu koncepcji artykułu, napisaniu jego części dotyczących powojnia oraz udziale w napisaniu wstępu i zakończenia.

Analiza źródeł wykazała ciągłość nauczania katolickiego, wyrażającej się w ciągłości autorów, tytułów i idei, w okresie między dwiema najważniejszymi debatami na temat przerywania ciąży i antykoncepcji w Polsce XX wieku. Nauczanie to, skoncentrowane na promocji dużej (ale ograniczonej) rodziny i stosowania metody Ogino-Knausa, integrowało argumentację teologiczną i naukową, tworząc nowoczesny katolicki dyskurs o małżeństwie. Z punktu widzenia historii małżeństwa, artykuł przynosi ważne wnioski na temat konceptualizacji „drugorzędnych celów małżeństwa” jako bliskości i relacji seksualnej, pokazując jednocześnie wątki wspólne z lewicowo-liberalnymi dyskursami środowisk promujących „świadome macierzyństwo”, czyli kontrolę urodzeń za pomocą środków antykoncepcyjnych. Badania te pokazują więc wkład katolickich autorów w tworzenie nowoczesnych wyobrażeń o relacji małżeńskiej. Artykuł ten pozwala także prześledzić genealogię sporów, które toczyły się wokół planowania rodziny w Polsce po 1956 r.

Natalia Jarska, *The Struggle for Marital Equality Beyond Cold War Political Divides: Transnational Relationships Between Polish and Spanish Women Lawyers in the 1960s and 1970s*, „European Review of History” no. 0, 2022 (online first)
<https://doi.org/10.1080/13507486.2022.2131508>

Artykuł podejmuje temat równości w małżeństwie z perspektywy zmian prawnych. Choć równość małżeńska została wprowadzona w Polsce zaraz po II wojnie światowej, rozumienie równości i szczegółowe rozwiązania prawne były później negocjowane i zmieniane w kolejnych reformach kodeksu rodzinnego. Artykuł pokazuje zupełnie nieznany i niezbadany aspekt tych negocjacji, jakim są transnarodowe relacje prawniczek polskich, które swoje kariery poświęciły sprawom pozycji prawnej kobiet. Dzięki badaniom prowadzonym w ramach stypendium NAWA, dotarłam do źródeł, które pozwoliły odkryć i opisać kontakty prawniczek polskich z hiszpańskimi, w ramach Międzynarodowej Federacji Kobiet Zawodów Prawniczych (Polki należały do niej przed II wojną światową i powróciły w końcu lat pięćdziesiątych).

Kontakty te, znacznie utrudnione przez zimną wojnę i dystans ideologiczny pomiędzy reżimami frankistowskim i komunistycznym, zaowocowały wzajemnym zainteresowaniem i przyczyniły się pośrednio do wzmocnienia aktywizmu prawniczek hiszpańskich na rzecz zreformowania restrykcyjnego prawa; polskie prawniczki zaś doprowadziły do zrównania prawa do przyjęcia nazwiska męża/żony w reformie kodeksu w 1975 r. Artykuł pokazuje transnarodowy i międzynarodowy wymiar aktywizmu na rzecz równości w małżeństwie, a także stanowi uzupełnienie analiz dyskursów eksperckich w innych sferach (medycyna, socjologia) o dyskursy prawnicze.

Pozostałe publikacje (poza cyklem artykułów)

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora ukazały się także moje publikacje w następujących obszarach tematycznych:

- a. Artykuły i rozdziały będące rozwinięciem tez zawartych w pracy doktorskiej. Celem tych prac było udostępnienie wyników badań do pracy doktorskiej czytelnikowi międzynarodowemu. W toku procesu recenzyjnego i prac nad tymi tekstami, wnioski z badań były rozwijane i poszerzane o nowe, oryginalne kwerendy, nie stanowią więc w żadnej mierze tłumaczeń tekstu już opublikowanego w języku polskim. Do tekstów tych można zaliczyć trzy artykuły¹ oraz jeden rozdział w tomie zbiorowym². W 2015 r. została też opublikowana moja praca doktorska w formie monografii (z nieznacznymi zmianami w stosunku do tekstu pracy doktorskiej).³ Wątkiem pobocznym w tych badaniach był artykuł na temat historiografii klasy robotniczej w PRL, który powstał na

¹ Natalia Jarska, *Rural Women, Gender Ideologies, and Industrialization in State Socialism The Case of a Polish Factory in the 1950s*, „Aspasia” 9, 2015, ss. 65–86; Natalia Jarska, *Female Breadwinners in State Socialism: The Value of Women’s Work for Wages in Post-Stalinist Poland*, „Contemporary European History” 28(4), 2019, ss. 469–83; Natalia Jarska, *Gender and Labour in Post-War Communist Poland: Female Unemployment 1945–1970*, „Acta Poloniae Historica” 110, 2014, ss. 49–85, <https://doi.org/10.12775/APH.2014.110.03>.

² Natalia Jarska, *Unemployment in State Socialism: An Insight into the Understanding of Work in 1950s Poland*, w: *Labor in State-Socialist Europe, 1945–1989. Contributions to a History of Work*, red. Marsha Siefert, CEU Press, 2020.

³ Natalia Jarska, *Kobiety z marmuru. Robotnice w Polsce w latach 1945-1960*, t. 102, Monografie, Warszawa: IPN, 2015.

zaproszenie prof. Susan Zimmermann z Uniwersytetu Środkowoeuropejskiego i opublikowano go w ramach numeru specjalnego⁴.

- b. Owocem moich zainteresowań i pracy badawczej w latach 2013-2017 są prace poświęcone kobietom w polskim ruchu komunistycznym oraz powojennym komunistycznym ruchu kobiecym. Na ten temat opublikowałam kilka prac w języku polskim⁵, jedną w języku niemieckim⁶ i pięć w języku angielskim⁷.
- c. Owocem współpracy w międzynarodowym projekcie na temat historii seksualności w perspektywie porównawczej (2017-2018) są dwa artykuły poświęcone historii edukacji seksualnej w powojennej Polsce. Jeden z nich jest porównawczy – mój wkład to opracowanie części dotyczącej Polski (na podstawie dokumentów archiwalnych oraz publikacji eksperckich)⁸. Drugi zaś, będący pracą samodzielną, pokazuje historię polskiej edukacji seksualnej w perspektywie transnarodowej⁹. W ostatnim czasie ukazały się także dwie publikacje współautorskie (z Agatą Ignaciuk) będące efektem

⁴ Natalia Jarska, *The periphery revisited: Polish post-war historiography on the working class and the new global labour history*, „European Review of History” 25, nr 1, 2018, ss. 45–60.

⁵ Natalia Jarska, *Krótki kurs historii kobiet. Kobiety w języku partii komunistycznej w Polsce 1945-1989*, „Polska 1944/45-1989”, tom 15, 2017, ss. 241–59; Natalia Jarska, Piotr Perkowski, *Droga do władzy?: kobiety w PZPR 1948-1989*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, nr 1, 2016; Natalia Jarska, *Kobiety w elitach centralnych i lokalnych PPR i PZPR w latach 1944–1956*, w: *Elity komunistyczne w Polsce*, red. M. Szumiło, M. Żukowski, Warszawa: IPN, 2015.

⁶ Natalia Jarska, *Frauen in der polnischen kommunistischen Parteien PPR/PZPR – die Paradoxe der Frauenpolitik 1945-1960*, „Jahrbuch für Historische Kommunismusforschung” (2015).

⁷ Natalia Jarska, *Women Communists and the Polish Communist Party: from «Fanatic» Revolutionaries to Invisible Bureaucrats (1918-1965)*, „History of Communism in Europe” 8, 2017, ss. 189–210; Natalia Jarska, *A Patriarchal Marriage? The Women's Movement and the Communist Party in Poland (1945-1989)*, „Kwartalnik Historyczny” (English-Language Edition), 125(2), 2018. Natalia Jarska, *Between the Rural Household and Political Mobilization – The Circles of Rural Housewives in Poland 1946-1989*, w: *Countryside and Communism in Eastern Europe. Perceptions, Attitudes, Propaganda*, ed. Sorin Radu, Cosmin Budeanca, (LIT Velag, 2016); Natalia Jarska, *Old Women and "Old" Revolution: The Role of Gender and Generation in Postwar Polish Communist Women's Political Biographies*, w: *Gender, Generations, and Communism in Central and Eastern Europe and Beyond*, red. Anna Artwińska, Agnieszka Mrozik, Routledge, 2020.

⁸ Kateřina Lišková, Natalia Jarska i Gábor Szegedi, *Sexuality and gender in school-based sex education in Czechoslovakia, Hungary and Poland in the 1970s and 1980s*, „The History of the Family” 25(4), 2020, ss. 550-575, <https://doi.org/10.1080/1081602X.2019.1679219>.

⁹ Natalia Jarska, *Polish Experts in School-Based Sex Education and the West: Exchanging Ideas through the IPPF (1956–1989)*, „Contemporary European History”, 2023, 1–14, <https://doi.org/10.1017/S0960777322000649>.

współpracy w ramach grantu NCN „Katolicyzacja reprodukcji”. Prace te pokazują przemiany stosunku do przedmałżeńskiej aktywności seksualnej w społeczeństwie polskim po II wojnie światowej, a także na wzrost roli wiedzy eksperckiej na temat seksualności¹⁰.

- d. Na tematy związane z historią małżeństwa, stanowiące oś cyklu artykułów, opublikowałam również więcej tekstów w języku polskim. Były to wczesne prace, publikowane głównie w pokonferencyjnych tomach zbiorowych, dlatego nie zaliczam ich do głównych osiągnięć. Publikacje te mają jednak znaczenie z punktu widzenia dostępności wyników moich badań dla czytelnika polskiego nie władającego biegle językiem angielskim.¹¹
- e. W ostatnim czasie podejmuję coraz częściej badania porównawcze; prace z tych badań dopiero powstają lub są na etapie recenzji; trzy artykuły, będące efektem prac indywidualnych i w zespole badawczym, zostały zaakceptowane do druku i powinny ukazać się w drugiej połowie 2023 roku i w pierwszej połowie 2024 roku. Niedawno ukazał się rozdział na temat Międzynarodowego Roku Kobiet ONZ (1975) i oficjalnych organizacji kobiecych w Polsce i Hiszpanii, w którym przedstawiam wnioski z badań prowadzonych w ramach stypendium NAWA Program im. Bekker na Uniwersytecie Complutense w Madrycie¹². Projekt badawczy dotyczył obchodów Międzynarodowego Roku Kobiet w Polsce i Hiszpanii, z perspektywy porównawczej i transnarodowej.

Po okresie po uzyskaniu stopnia doktora opublikowałam jedną monografię, kilka rozdziałów w pracach zbiorowych opublikowanych w międzynarodowych wydawnictwach, kilkanaście artykułów w renomowanych międzynarodowych czasopismach (do takich zaliczają się m.in.

¹⁰ Natalia Jarska i Agata Ignaciuk, *Premarital Sex in State-Socialist Poland: A Generational Perspective*, „East European Politics & Societies” 37(2), 2023, ss. 656–77, <https://doi.org/10.1177/08883254221093644>; Agata Ignaciuk i Natalia Jarska, *Unawareness and Expertise: Acquiring Knowledge about Sexuality in Postwar Poland*, „Journal of the History of Sexuality” 32(2), 2023, ss. 121–43.

¹¹ Natalia Jarska, *Codzienne konflikty małżeńskie w Polsce w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku*, w: *Życie codzienne w PRL*, red. Tomasz Osiński, Małgorzata Choma-Jusińska, Marcin Kruszyński, Warszawa 2018; Natalia Jarska, *Między równością a różnicą płci. Poradniki życia małżeńskiego w PRL*, w: *W kręgu kultury PRL. Poradnictwo*, red. Dorota Skotarczak, Karolina Bittner, Poznań 2018, s. 291–305.

¹² Natalia Jarska, *Women's organizations, gender equality and dictatorships. Celebrating International Women's Year (1975) in Poland and Spain*, w: *Interacting Francoism. Entanglement, Comparison and Transfer between Dictatorships in the 20th Century*, red. José M. Faraldo, Gutmaro Gómez Bravo, London: Routledge, 2023.

Contemporary European History, *The History of the Family*, *Slavic Review* oraz *The Historical Journal*) – w tym pięć jako współautorka – oraz cztery artykuły w czołowych polskich czasopismach historycznych (*Acta Poloniae Historica*, *Kwartalnik Historyczny*). Ponadto, opublikowałam kilka tekstów w innych czasopismach i pracach zbiorowych. Uzupełnieniem tego dorobku są recenzje.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora miałam okazję rozwijać kontakty międzynarodowe, uczestnicząc w konferencjach, sieciach badawczych, a także międzynarodowych grantach. W latach 2017-2018 współpracowałam jako *research assistant* w projekcie „Intimate life during state socialism in comparative perspective” (kierowniczka Kateřina Lišková), afiliowanym na Uniwersytecie Masaryka w Brnie i finansowanym przez Czeską Agencję Grantową (GACR). W ramach tego stanowiska prowadziłam badania porównawcze; owocem tej współpracy są dwa artykuły naukowe. W 2021 r. wygrałam konkurs na stanowisko *post-doc* w projekcie realizowanym przez tę samą kierowniczkę, również na Uniwersytecie w Brnie (do końca 2022 r.) oraz w Instytucie Historii Czeskiej Akademii Nauk (planowane zakończenie: czerwiec 2024 r.). W ramach projektu, zatytułowanego „Expertise in authoritarian societies. Human sciences in the socialist countries of East-Central Europe”, prowadzę badania na temat historii medycyny i nauk społecznych w aspekcie konstruowania dyskursów o macierzyństwie i dzieciństwie oraz roli ekspertów w krajach komunistycznych. Praca w obu projektach umożliwiła mi prowadzenie badań porównawczych w międzynarodowym zespole.

Od 2014 r. uczestniczę regularnie w konferencjach międzynarodowych, nawiązując szerokie kontakty w środowiskach badaczy i badaczek historii Europy Środkowej i Wschodniej oraz historii kobiet. W 2014 i 2015 r. uczestniczyłam w konferencjach w European University Institute we Florencji oraz na Uniwersytecie Środkowoeuropejskim w Budapeszcie, organizowanych przez badaczki z Wielkiej Brytanii w ramach projektu „Women, work and value”. Konferencje te umożliwiły nawiązanie kontaktów i współpracy z Josie McLellan (Uniwersytet w Bristolu) i Susan Zimmermann (CEU); zostałam zaproszona do współtworzenia publikacji będących owocem tych konferencji oraz do udziału w kolejnych

konferencjach (2016 European Social Sciences History Conference w Walencji, 2018 konferencja w Bolonii), dzięki którym nawiązałam ściślejsze kontakty z badaczkami specjalizującymi się w historii pracy oraz historii kobiet, pracującymi na uniwersytetach w Europie i Stanach Zjednoczonych. Regularnie biorę udział w konferencjach Instytutu Historii Społecznej w Amsterdamie (ESSHC, odbywających się co dwa lata) oraz Association of Slavic, East European and Eurasian Studies w USA (w 2019 i 2022 roku). Kontakty ze środowiskiem historyków pracy zaowocowały włączeniem się w aplikację grantową w ramach COST Action „WORCK. Worlds of Related Coertion in Work”, która zakończyła się sukcesem. Biorę aktywny udział w pracach tej sieci badawczej (2019-2023), uczestnicząc w spotkaniach, warsztatach, a także współorganizując *Training School* dla doktorantów jako gospodarz (Instytut Historii PAN, 2022). Reprezentuję Polskę w zarządzie projektu (*management committee*), współorganizowałam także doroczną konferencję sieci w 2020 roku. Współpracowałam także z projektem European Research Council Advanced Grant, pod kierunkiem Susan Zimmermann, poświęconym aktywizmowi związkowemu kobiet.

Od 2017 roku aktywnie współpracuję z międzynarodowym interdyscyplinarnym środowiskiem badaczek płci, seksualności i planowania rodziny, uczestnicząc w konferencjach (np. w Brnie w 2019 roku, konferencje na temat historii medycyny i historii nauki) i projektach badawczych. Oprócz wspomnianej już współpracy z Kateřiną Liškovą współpracuję z Agatą Ignaciuk z Uniwersytetu w Grenadzie (Hiszpania) oraz z Sylwią Kuźmą-Markowską i Agnieszką Kościańską z Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 2021-2022 współpracowałam z tymi badaczkami w ramach kierowanego przez Agnieszkę Kościańską grantu „Catholicising Reproduction, Reproducing Catholicism: Activist Practices and Intimate Negotiations in Poland, 1930 – Present” (NCN Opus) na Uniwersytecie Warszawskim. W ramach studiów nad męskością i rodziną nawiązałam kontakty z Peterem Hallamą z Uniwersytetu w Bazylei, między innymi współorganizując sesje konferencyjne (w 2019 i 2020 r.).

Od 2011 roku współpracuję także z Uniwersytetem Complutense w Madrycie. W latach 2020-2021 przebywałam tam na 12-miesięcznym stypendium (Program im. Bekkera Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej), w ramach którego realizowałam badania porównawcze na temat Międzynarodowego Roku Kobiet ONZ (1975). W maju 2021 r. zorganizowałam dwudniowe międzynarodowe warsztaty (*online*, Uniwersytet Complutense), które zgromadziły badaczy międzynarodowego ruchu kobiecego z Europy, Ameryki Północnej i Południowej. Owocem warsztatów będzie redagowany przeze mnie numer specjalny czasopisma „Women’s History Review” (2024). W 2022 roku zostałam też członkinią redakcji

„Cuadernos de Historia Contemporánea”, czołowego hiszpańskiego czasopisma w dziedzinie historii najnowszej. Jestem członkinią hiszpańskiej sieci badaczy historii Europy Środkowej i Wschodniej (REIECO). Uczestniczyłam także we wniosku grantowym pt. „At the Limits of Europe. Space, gender and everyday life in Russia, Ukraine and Spain (1945–2022)”, złożonym przez José María Faraldo i Sarah Lemmen.

W 2019 roku przebywałam na tygodniowym stażu na Uniwersytecie NOVA w Lizbonie, w ramach programu Erasmus+. W 2017 roku spędziłam trzy tygodnie na Uniwersytecie Środkowoeuropejskim w Budapeszcie, zbierając materiały do badań.

W ramach działalności eksperckiej recenzowałam artykuły dla czasopism międzynarodowych, takich jak „Social History of Medicine”, „European History Quarterly”, „Aspasia”, „East European Politics and Societies” oraz „International Review of Social History”.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

W latach 2020-2023 prowadziłam zajęcia dla doktorantów Szkoły Doktorskiej Anthropos Polskiej Akademii Nauk (wspólnie z Zacharym Mazurem), na temat publikowania w obiegu międzynarodowym. Kilkakrotnie prowadziłam gościnnie zajęcia dla studentów, w tym na Uniwersytecie Complutense w Madrycie. W 2020 r. wygłosiłam wykład na zaproszenie Wyższej Szkoły Ekonomii w Moskwie, w ramach szkoły letniej historii kobiet w Europie Wschodniej (organizatorzy tego wydarzenia dziś przebywają na emigracji z powodu represji politycznych i wojny w Ukrainie). W Instytucie Historii PAN uczestniczyłam w realizacji programu wymiany doktorantów NAWA PROM (2019-2022) i wspierałam organizacyjnie Szkołę Doktorską (w latach 2019-2020).

W latach 2017-2020 współtworzyłam Seminarium Historii Kobiet i Płci im. Łucji Charewiczowej (wspólnie z Katarzyną Sierakowską, Iwoną Dadej i Anną Nowakowską-Wierzchoś), które organizowało cykliczne całodniowe seminaria tematyczne. W 2018 r. Seminarium zorganizowało międzynarodową konferencję naukową z okazji stulecia uzyskania przez Polki praw wyborczych.

Od 2014 roku aktywnie uczestniczyłam w pracach redakcyjnych kilku czasopism naukowych. Do 2016 r. pracowałam jako zastępczyni sekretarza redakcji „Pamięci i Sprawiedliwości”, od 2016 r. zaś pracuję jako sekretarz redakcji „Roczników Dziejów

Spółecznych i Gospodarczych”. Od 2022 r. jestem członkinią redakcji „Cuadernos de Historia Contemporánea”, od wiosny 2023 zaś zasiadam w Radzie Redakcyjnej czasopisma „European History Quarterly”.

Jestem członkinią stowarzyszeń takich jak Association of Women in Slavic Studies i Polish Studies Association (członkinią rady którego zostałam wybrana jesienią 2022 r.).

W ramach działalności popularyzatorskiej wygłaszałam kilkakrotnie wykłady dla olimpijczyków z historii, brałam udział w audycjach radiowych, dyskusjach na temat książek historycznych oraz wydarzeniach organizowanych przez Instytut Polski w Madrycie. Publikowałam artykuły popularnonaukowe, m.in. w dodatku historycznym do „Polityki”. Opublikowałam także recenzje popularnonaukowe dla „Nowych Książek”.

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

W roku 2020 otrzymałam Stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla Wybitnych Młodych Naukowców.

Natalia Jarska

(podpis wnioskodawcy)